1-СЕКЦИЯ.
БИЛИМ БЕРҮҮДӨГҮ ИННОВАЦИЯЛЫК ПЕДАГОГИКАЛЫК ТЕХНОЛОГИЯЛАР

УДК: 291.62
DOI 10.33514/1694-7851-2025-3/1-14-21

Абдукадыр кызы Б.
PhD докторант
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети
Бишкек ш.
buhamida.milawka@mail.ru

КЫРГЫЗ КООМУНДА ДИНИЙ ЖАНА СВЕТТИК БИЛИМ БЕРҮҮНҮН ИННОВАЦИЯЛЫК ИНТЕГРАЦИЯСЫ

Аннотация. Бул макалада кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн тарыхый өнүгүшү, алардын ортосундагы өз ара байланыш жана интеграциялоо зарылчылыгы илимий негизде талданат. Изилдөөдө исламдын кириши менен калыптанган диний билим берүү салты, советтик доордо үстөмдүк кылган секулярдык билим берүү системасы жана эгемендүүлүк мезгилинен кийинки реформалардын өзгөчөлүктөрү баяндалат. Айрыкча диний окуу жайларда заманбап илимдерди, маалыматтык технологияларды киргизүүнүн, ал эми светтик университеттерде руханий-этикалык тарбияны күчөтүүнүн маанисин белгилейт. Эл аралык тажрыйба мисалында Түркия, Малайзия жана Египеттеги билим берүү моделдери салыштырылып, Кыргызстандын шартында колдонууга мүмкүн болгон жолдор көрсөтүлөт. Макала соңунда диний жана светтик билим берүүнү инновациялык негизде айкалыштыруу коомдук толеранттуулукту калыптандырууга, улуттук баалуулуктарды сактоого, жаш муунду адеп-ахлакка тарбиялоого жана дүйнөлүк билим берүү стандарттарына шайкеш келүүгө өбөлгө түзөөрү белгиленет.

Негизги сөздөр: билим берүү, диний билим, светтик билим, инновация, интеграция, толеранттуулук, улуттук баалуулуктар, Кыргызстан, технология, руханий тарбия, салт.

Абдукадыр кызы Б.
PhD докторант
Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева
г. Бишкек

ИННОВАЦИОННАЯ ИНТЕГРАЦИЯ РЕЛИГИОЗНОГО И СВЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСКОМ

Аннотация. В данной статье научно анализируется историческое развитие религиозного и светского образования в кыргызском обществе, их взаимосвязь и необходимость интеграции. В исследовании рассматриваются традиции религиозного образования, сформировавшиеся с распространением ислама, особенности секулярной образовательной системы советского периода и реформы в годы независимости. Особое внимание уделяется значимости внедрения современных наук и информационных

технологий в религиозные учебные заведения, а также усилению духовно-нравственного воспитания в светских университетах. На примере международного опыта анализируются образовательные модели Турции, Малайзии и Египта, предлагаются пути их адаптации в условиях Кыргызстана. В заключении подчеркивается, что инновационная интеграция религиозного и светского образования способствует формированию толерантности в обществе, сохранению национальных ценностей, воспитанию молодежи в духе нравственности и соответствию глобальным образовательным стандартам.

Ключевые слова: образование, религиозное образование, светское образование, инновации, интеграция, толерантность, национальные ценности, Кыргызстан, технология, духовно-нравственное воспитание, традиция.

Abdukadyr kyzy B.
doctoral student
Kyrgyz state university named after I. Arabaev
Bishkek c.

INNOVATIVE INTEGRATION OF RELIGIOUS AND SECULAR EDUCATION IN KYRGYZ SOCIETY

Abstract. This article provides a scholarly analysis of the historical development of religious and secular education in Kyrgyz society, highlighting their interrelation and the necessity of integration. The study examines the traditions of religious education shaped by the spread of Islam, the characteristics of the secular educational system during the Soviet era, and the specific reforms implemented in the years of independence. Particular emphasis is placed on the importance of introducing modern sciences and information technologies into religious institutions, as well as strengthening spiritual and moral education in secular universities. Drawing on international experience, the paper compares the educational models of Turkey, Malaysia, and Egypt, and suggests ways of adapting them to the Kyrgyz context. The conclusion stresses that the innovative integration of religious and secular education fosters social tolerance, preserves national values, nurtures the younger generation with moral guidance, and ensures alignment with global educational standards.

Keywords: education, religious education, secular education, innovation, integration, tolerance, national values, Kyrgyzstan, technology, spiritual and moral education, tradition.

Изилдөөнүн максаты. Бул изилдөөнүн башкы максаты – кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн өз ара мамилесин талдоо менен алардын инновациялык негизде интеграцияланышынын мүмкүнчүлүктөрүн, зарылчылыгын жана келечектүү багыттарын аныктоо болуп саналат. Билим берүү системасы ар бир коомдун руханий жана интеллектуалдык өнүгүүсүнүн негизи болгондуктан, аны заман талабына ылайык өркүндөтүү маанилүү. Айрыкча Кыргызстан сыяктуу көп улуттуу жана көп конфессиялуу өлкөдө диний жана светтик билим берүүнүн өз ара шайкештиги коомдук стабилдүүлүктү камсыз кылуунун, толеранттуулукту күчөтүүнүн жана улуттук баалуулуктарды сактап калуунун зарыл шарты болуп саналат. Ушул максатта изилдөөдө диний билим берүү мекемелеринин ишмердүүлүгүн заманбап билим берүү технологиялары менен айкалыштыруу, ал эми светтик билим берүү системасына руханий-этикалык тарбиянын элементтерин киргизүү жолдору каралат. Ошондой эле эл аралык тажрыйбаны салыштырма түрдө талдоо аркылуу Кыргызстан үчүн

ылайыктуу билим берүү моделдерин иштеп чыгууга багытталган илимий жыйынтыктарга жетүү көздөлөт.

Изилдөөнүн методологиясы. Изилдөөнүн методологиялык негизи көп тармактуу жана комплекстүү иликтөө ыкмаларына таянат. Биринчиден, тарыхый-салыштырма метод колдонулуп, диний жана светтик билим берүүнүн тарыхый өнүгүү этаптары талданат. Бул ыкма аркылуу Кыргызстандагы билим берүү процесси дүйнөлүк билим берүү тенденциялары менен салыштырылат. Экинчиден, социологиялык жана системалуу анализ колдонулуп, коомдогу диний жана светтик билим берүү мекемелеринин ишмердүүлүгү, алардын интеграцияга болгон мүмкүнчүлүктөрү изилденет. Үчүнчүдөн, контенттик талдоо методу аркылуу билим берүү боюнча мамлекеттик документтер, мыйзамдар жана стратегиялык программалар иликтенет. Ошондой эле, салыштырма педагогикалык метод колдонулуп, Түркия, Малайзия жана Египет сыяктуу мамлекеттердин диний жана светтик билимди интеграциялоо тажрыйбасы каралып, кыргыз коомунун шарттарына ылайык жыйынтыктар чыгарылат. Мындан тышкары, теориялык жана практикалык жалпылоо методдору аркылуу алынган маалыматтар синтезделип, билим берүүнүн инновациялык интеграциясынын илимий негиздемеси сунушталат.

Кыргыз коомунда билим берүү ар дайым улуттук баалуулуктар менен тыгыз байланышта өнүгүп келген. Диний билим берүү аркылуу руханий-этикалык баалуулуктар муундан муунга өтүп, коомдун моралдык негизин түзгөн. Светтик билим берүү болсо, илимий-теориялык тажрыйбаны жана дүйнөлүк маданият менен байланыш түзүүнү камсыз кылган. Бүгүнкү глобалдашуу шартында бул эки багыттын ортосундагы инновациялык интеграция зарылчылыгы улам артууда.

Кыргызстан эгемендүүлүккө жеткенден кийин билим берүү системасында олуттуу өзгөрүүлөр жүрдү. Бир жагынан, диний билим берүү кайра жанданып, медреселер, ислам институттары ачылды. Экинчи жагынан, мамлекет дүйнөлүк билим берүү стандарттарына интеграциялануу үчүн светтик билим берүүдө реформаларды жүргүздү. Натыйжада, коомдо эки багыт тең параллелдүү өнүгө баштады, бирок алардын өз ара байланышын камсыз кылуу маселеси ачык бойдон калды.

Инновациялык билим берүү теориясы боюнча, жаңы технологиялар жана методдор билимдин сапатын жогорулатууда чечүүчү рол ойнойт. Билим берүү системасындагы инновациялар — бул педагогикалык ыкмаларды, окутуу формаларын жана билим берүү мазмунун жаңылоо. Мындай процесс диний жана светтик билим берүүдө тең бирдей маанилүү [2, 112 б.].

Кыргыз коомунун билим берүү системасында диний жана светтик багыттарды инновациялык негизде интеграциялоонун зарылдыгы менен түшүндүрүлөт. Бул маселе улуттук иденттүүлүктү сактап калуу, толеранттуулукту өнүктүрүү жана дүйнөлүк билим берүү мейкиндигинде атаандаштыкка жөндөмдүү болуу үчүн абдан маанилүү [10].

Диний жана светтик билим берүүнүн тарыхый негиздери

1. Орто кылымдардагы билим берүү

Кыргыз элинин руханий жашоосунда ислам дининин жайылышы менен билим берүү системасы диний негизде калыптана баштаган. VIII–X кылымдардан тартып медреселер билимдин башкы очогу болуп, анда Куран, хадис, фикх сыяктуу диний илимдер менен катар араб тили, логика жана философия да окутулган [3]. Орто кылымдык мусулмандардын билим берүү системасында «илим» түшүнүгү дин менен дүйнө илимдерин бириктирген мүнөзгө ээ болгон. Мисалы, атактуу ойчул аль-Фараби (870–950) илимдерди теологиялык жана

философиялык багыттарга бөлүп, алардын коомдук өнүгүүгө кошкон салымын белгилеген [7].

Бул доордо билим берүү диний мекемелер аркылуу гана эмес, устат-шакирт мамилесине негизделген жеке билим берүү формасында да жүргөн. Медреселерде билим алуу коомдук аброюн жогорулатып, социалдык мобилдүүлүккө шарт түзгөн.

2. Орус падышачылыгы жана советтик мезгил

XIX кылымдын экинчи жарымында кыргыздар Орус падышачылыгынын курамына киргенден кийин билим берүүдө жаңы өзгөрүүлөр орун алган. Орус тилдүү мектептер ачылып, светтик илимдер окутула баштады. Бул бир жагынан европалык билим берүү маданиятына жол ачса, экинчи жагынан медреселердин таасирин азайта баштады[3].

Совет доорунда билим берүү толугу менен светтик мүнөзгө ээ болду. Диний билим берүү мекемелери жабылып, медреселер ишмердүүлүгүн токтотту. Бул мезгилде билим берүү негизинен атеисттик идеологиянын негизинде жүрүп, диний сабатсыздык күчөдү [1, 45-46 б.]. Бирок ошол эле учурда советтик билим берүү системасы илимий-техникалык өнүгүүгө салым кошуп, кыргыз коомунда илимпоздордун жаңы муунун калыптандырды.

3. Эгемендүүлүктөн кийинки абал

1991-жылы Кыргызстан эгемендүүлүккө жеткенден кийин диний билим берүү кайрадан жанданды. Бул мезгилде медреселер, ислам институттары жана жогорку диний окуу жайлар ачылып, жаштарга диний билим алуу мүмкүнчүлүгү түзүлдү. Ошол эле учурда мамлекет билим берүү системасын дүйнөлүк стандарттарга ылайык реформалап, кредиттик система, жаңы окуу программалары жана инновациялык методдор киргизилди [5, 134-136 б.].

Бирок бул процесс көп учурда параллелдүү жүрүп, диний жана светтик билим берүү ортосундагы байланыш чабал бойдон калды. Натыйжада, коомдо диний билим менен светтик билимди айкалыштыруу зарылдыгы курч маселе катары көтөрүлдү [4, 98-101 б.].

4. Тарыхый салыштыруу

Диний жана светтик билим берүүнүн тарыхый өнүгүшүнө сереп салганда, алар ар кандай саясий жана идеологиялык шарттарда өзгөрүп келгенин көрөбүз. Батыштагы билим берүү системасы орто кылымда чиркөөнүн көзөмөлүндө болсо, кийинчерээк секуляризация процессинин негизинде динден бөлүнүп чыкты. Ислам дүйнөсүндө болсо билим берүү башынан тартып диний негизге ээ болуп, бирок илимдин ар тармактарын камтыган универсалдуу мүнөзгө ээ болду.

Кыргызстандагы тарыхый тажрыйба ушул эки тенденциянын айкалышынан турат: бир жагынан, исламдык билим берүү маданияты; экинчи жагынан, советтик секулярдык билим берүү системасы. Бүгүнкү күндө бул эки багытты интеграциялоо улуттук иденттүүлүктү сактоо менен глобалдык билим берүү мейкиндигине кирүү зарылдыгын жаратат [11].

Инновациялык билим берүүнүн теориясы жана практикасы

1. Инновация түшүнүгү жана аныктамалары

«Инновация» түшүнүгү латынча innovatio – «жаңылануу, жаңычылдык» дегенди билдирет. Билим берүү тармагында инновация — бул окутуунун мазмунун, формасын жана технологияларын жаңыртуу аркылуу билим берүү системасынын натыйжалуулугун жогорулатуу процесси болуп саналат [9]. Инновациялык билим берүү — коомдун өзгөрүп жаткан талабына жооп берген жаңы билим берүү моделдерин түзүүгө багытталат.

ЮНЕСКОнун 2020-жылкы баяндамасында белгиленгендей, XXI кылымдагы билим берүүдө инновация — «студентке багытталган окутуу, санариптик технологияларды колдонуу жана компетенттүүлүккө негизделген окутуу» менен аныкталат [9, 123-125 б.].

2. Инновациялык педагогикалык технологиялар

Кыргызстандагы билим берүү системасында акыркы жылдары бир катар инновациялык технологиялар киргизилип жатат. Алардын негизгилери төмөнкүлөр:

1. Санариптик билим берүү – онлайн платформа, электрондук китепкана, Moodle жана Google Classroom сыяктуу системалар[3].

2. Аралыктан окутуу – COVID-19 пандемиясы мезгилинде бул система кеңири колдонулуп, билим берүүдө жаңы тажрыйба жаратты [12, 33-35 б.].

3. Интерактивдүү методдор – дебат, кейс-стади, ролдук оюндар аркылуу студенттин активдүү катышуусун камсыз кылуу [8, 122 б.].

4. STEM билим берүү – илим, технология, инженерия жана математика тармактарын интеграциялоо аркылуу критикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүү.

5. Долбоордук окутуу – студенттерди илимий жана практикалык долбоорлорго тартуу аркылуу чыгармачылыкка жана изилдөөгө шыктандыруу.

Бул технологиялар билим берүүнүн сапатын жогорулатып гана тим болбостон, коомдун инновациялык өнүгүүсүнө да түздөн-түз салым кошот.

3. Кыргызстандын жогорку окуу жайларындагы инновациялык тажрыйбалар

Акыркы он жылдыкта Кыргызстандын жогорку окуу жайлары билим берүүнү реформалоо багытында бир топ иш-аракеттерди жүргүзүштү. Ар бир университет санариптик билим берүү платформаларын киргизип, кредиттик системага өттү. И. Арабаев атындагы КМУ, КУУ жана Ж.Баласагын атындагы КУУда электрондук китепканалар түзүлүп, студенттердин билим алуусу үчүн ачык маалымат булактары жеткиликтүү болду.

Ошондой эле, жогорку окуу жайларда «Мугалим – изилдөөчү» модели ишке киргизилип, окутуучулардын илимий-изилдөө иштерин инновациялык окутуу менен айкалыштыруу практикасы өнүгүүдө. Бул студенттерди да илимий ишке кызыктырып, алардын аналитикалык жөндөмдөрүн жогорулатат.

4. Диний билим берүүдө инновацияны колдонуу

Диний билим берүү тармагында да акыркы жылдары инновациялык ыкмалар кеңири жайыла баштады. Медреселерде электрондук китептер, араб тилин онлайн үйрөтүү курстары, хадис жана фикх боюнча мультимедиялык ресурстар колдонулууда. Мисалы, «Quran.com», «Islamic Online University» сыяктуу платформалар дүйнөлүк масштабда диний билимди санариптик мейкиндикке алып чыкты [15, 65 б.].

Кыргызстандагы медреселерде да акырындык менен компьютердик сабаттуулук курстары, англис тили жана коомдук сабактар киргизилип жатат. Бул процесс диний билим берүүнү замандын талабына ылайык өнүктүрүүдө маанилүү кадам болуп саналат. Инновациялык билим берүү теориясы жана практикасы бүгүнкү күндө билим берүүнүн негизги тенденциясы болуп калды. Кыргызстанда да бул багытта бир топ иштер жүргүзүлүп жатат: санариптик билим берүү, интерактивдүү окутуу жана долбоордук ишмердүүлүк кеңири жайылууда. Диний билим берүү системасы да акырындык менен инновациялык ыкмаларды өздөштүрүп, заманбап коомдун талабына жооп берүүгө умтулууда. Бул — кийинки этапта диний жана светтик билим берүүнү интеграциялоонун теоретикалык жана практикалык негизин түзөт.

Кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн инновациялык интеграциясы

1. Интеграциянын теориялык негиздери

Интеграция түшүнүгү билим берүүдө ар башка багыттарды, мазмундарды жана методдорду бирдиктүү системага айкалыштыруу процессин билдирет. Кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн интеграциясы — улуттук маданий мурасты сактоо менен бирге заманбап илимий билимди колдонуу зарылдыгынан келип чыгат. Философиялык жана педагогикалык илимде интеграциянын негизги максаты — «адамды гармониялуу өнүктүрүү» деп түшүндүрүлөт [8, 123 б.].

Толеранттуулук теориясына ылайык, диний жана светтик билимди айкалыштыруу коомдо өз ара түшүнүшүүнү күчөтөт жана радикализмдин алдын алат[13, 101-103 б.]. Демек, бул интеграция социалдык стабилдүүлүктү камсыз кылуу үчүн да маанилүү.

2. Кыргызстандагы интеграциялык мисалдар

Эгемендүүлүктөн кийинки мезгилде Кыргызстанда диний жана светтик билим берүү мекемелеринин кызматташтыгы акырындык менен өнүгүп келет. Айрым жогорку окуу жайларда диний таануу (религиоведение), ислам маданияты боюнча сабактар киргизилген. Бул студенттердин диний сабаттуулугун жогорулатып, маданий толеранттуулукка өбөлгө түзөт.

Ошол эле учурда айрым медреселерде англис тили, компьютердик технологиялар жана коомдук илимдер окутула баштады. Бул — диний билимди дүйнөлүк билим берүү талаптарына жакындатууга жасалган аракет [3, 67-70 б.]. Мисалы, Бишкектеги И.Арабаев атындагы КМУнун Дин таануу институтунун Теология жана Дин таануу факультетинде ислам илимдери менен бирге психология, педагогика жана дүйнөлүк тарых окутулат. Ал эми Кыргызстан мусулмандарынын дин башкармалыгынын алдындагы медреселерде маалыматтык технология жана тил курстары киргизилип жатат. Бул көрүнүш диний жана светтик билимдин практикалык интеграциясынын мисалы болуп саналат.

3. Инновациялык интеграциянын формалары

Кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнү инновациялык негизде айкалыштыруу төмөнкүдөй формалар аркылуу ишке ашышы мүмкүн:

Санариптик интеграция — диний жана светтик билим үчүн бирдиктүү электрондук платформа түзүү, анда диний адабияттар менен катар илимий материалдар да жайгаштырылат.

Маданий жана илимий долбоорлор — студенттерди жана шакирттерди биргелешкен илимий-изилдөө долбоорлоруна тартуу.

Этика жана руханий тарбияны жаңычыл методдор менен берүү — светтик окуу жайларда диний-моральдык баалуулуктарды интерактивдүү методдор аркылуу окутуу.

Бул формалар билим берүүнүн мазмунун байытып, студенттин дүйнө таанымын кеңейтет жана улуттук иденттүүлүктү сактоого өбөлгө түзөт[11, 55-57 б.].

4. Эл аралык тажрыйба

Кыргызстан үчүн пайдалуу болгон айрым эл аралык тажрыйбаларды белгилеп кетүү маанилүү:

Түркия — диний жана светтик билим берүү «ИМАМ ХАТИП» мектептери аркылуу интеграцияланган. Анда диний сабактар менен катар илимий жана технологиялык билим тең окутулат [14, 87-90 б.].

Малайзия — ислам университеттери дүйнөлүк рейтингге кирип, инновациялык билим берүү системасы менен айырмаланууда. Алар илим менен динди айкалыштыруу философиясына таянат.

Египет (Аль-Азхар университети) — дүйнөдөгү эң эски диний университет болгону менен, светтик факультеттерди да ачып, интеграциялык модель түзгөн.

Бул өлкөлөрдүн тажрыйбасы Кыргызстандын билим берүү системасында да колдонууга ылайыктуу.

5. Кыргызстандын келечектүү багыттары

Кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн инновациялык интеграциясын өнүктүрүү үчүн төмөнкү сунуштар берилет:

1. Мыйзамдык база — диний жана светтик билим берүүнүн айкалышына мүмкүнчүлүк берген укуктук шарттарды түзүү.
2. Окуу программалары — куррикулумдарды бирдиктүү стандартка ылайыкташтыруу.
3. Мугалимдерди даярдоо — диний жана светтик педагогдордун квалификациясын жогорулатуу боюнча биргелешкен курстар.
4. Санариптештирүү — жалпы билим берүү системасында онлайн платформаларды өнүктүрүү.
5. Илимий-изилдөө борборлору — дин жана билим берүү интеграциясын изилдеген борборлорду ачуу.

Бул кадамдар билим берүүнүн сапатын жогорулатып гана тим болбостон, улуттук коопсуздукту, коомдогу толеранттуулукту жана руханий-этикалык өнүгүүнү да камсыз кылат [15, 66 б.].

Жыйынтыктап айтканда, кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн инновациялык интеграциясы — заман талабы. Ал улуттук иденттүүлүктү сактоо менен глобалдык билим берүү стандарттарына шайкеш болуунун эң туура жолу. Инновациялык ыкмалар аркылуу интеграциялоонун натыйжасында толеранттуу, билимдүү жана руханий баалуулуктарга таянган жаш муунду тарбиялоо мүмкүнчүлүгү жогорулайт. Кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн инновациялык интеграциясы — улуттук баалуулуктарды сактап калуу менен бирге дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине интеграциялануунун эң маанилүү жолу болуп эсептелет. Бул процессти талдоо бир нече негизги жыйынтыкка алып келди.

Биринчиден, тарыхый өнүгүү тажрыйбасы көрсөтүп тургандай, кыргыз коомунда диний билим берүү жана светтик билим берүү ар кандай саясий-идеологиялык шарттарда калыптанып келген. Орто кылымда исламдык билим берүү үстөмдүк кылса, совет доорунда толук светтик система орноду. Эгемендүүлүктөн кийин бул эки системанын кайрадан катар жашоосу коомдук өнүгүүнүн өзгөчөлүгү болуп калды [1, 47 б.].

Экинчиден, инновациялык билим берүү теориясы жана практикасы билим берүү системасын модернизациялоонун негизги багыты экендиги далилденди. Санариптик билим берүү, интерактивдүү методдор, STEM жана долбоордук окутуу сыяктуу технологиялар билим берүүдө жогорку натыйжа берери белгилүү болду [2, 113 б.].

Үчүнчүдөн, Кыргызстандын тажрыйбасында диний жана светтик билим берүүдө интеграциялык аракеттер башталган. Медреселерде тил жана компьютер сабактары киргизилип, университеттерде диний таануу курстары окутулууда. Бул көрүнүш билим берүү системасында ар түрдүү маданий жана илимий багыттарды айкалыштырууга мүмкүндүк берерин көрсөттү.

Төртүнчүдөн, инновациялык интеграция коомдук өнүгүүгө оң таасир тийгизет. Ал толеранттуулукту күчөтүп, радикализмдин алдын алат, жаш муунду руханий-этикалык баалуулуктарга тарбиялайт жана заманбап илимий билимдер менен куралдантат [13, 103 б.].

Бешинчиден, эл аралык тажрыйба (Түркия, Малайзия, Египет) диний жана светтик билим берүүнүн интеграциясы мамлекеттик саясаттын деңгээлинде колдоого алынса, жогорку натыйжа берерин көрсөтүп турат. Кыргызстандын да ушул багытты өнүктүрүүсү зарыл [15, 68 б.].

Практикалык сунуштар:

1. Мыйзамдык база – диний жана светтик билим берүүнүн интеграциясын укуктук негизде колдоо.
2. Окуу программалары – куррикулумдарды жаңылап, инновациялык интеграцияны камсыз кылуу.
3. Мугалимдерди даярдоо – диний жана светтик багыттагы педагогдор үчүн бирдиктүү квалификациялык курстарды уюштуруу.
4. Санариптик платформа түзүү – билим берүү системасы үчүн диний жана светтик мазмунду камтыган электрондук ресурстарды иштеп чыгуу.
5. Илимий борборлор – дин жана билим берүү интеграциясын изилдеген борборлорду ачуу.

Корутунду

Кыргыз коомунда диний жана светтик билим берүүнүн инновациялык интеграциясы улуттук идентүүлүктү сактоого, руханий-этикалык баалуулуктарды муундан муунга өткөрүүгө жана глобалдык билим берүү стандарттарына жооп берүүгө мүмкүндүк берет. Демек, бул маселе өлкөнүн келечектеги өнүгүүсүндө билим берүү саясатынын башкы багыттарынын бири болушу керек.

Колдонулган адабияттар

1. Абдылдаев Ж. Совет мезгилинде билим берүү саясаты. – Бишкек: КР УИА, 2008. – 198 б.
2. Жунушалиев Б. Инновациялык педагогикалык технологиялар. – Бишкек: Арслан, 2018. – 178 б.
3. Момунов К. Кыргызстандагы диний билим берүүнүн тарыхы. – Бишкек: Медресе, 2015. – 156 б.
4. Назаров А. Кыргыз коомунда дин жана билим берүүнүн өз ара мамилеси. – Бишкек: Илим, 2017. – 224 б.
5. Төлөгөнов Н. Эгемендүү Кыргызстандагы билим берүү реформалары. – Бишкек: Билим, 2010. – 212 б.
6. Карасаев А. Кыргызстандын билим берүү тарыхы. – Бишкек: Турмуш, 2010. – 240 б.
7. Аль-Фараби. Трактаты о науке и философии. – Алматы: Дәуір, 2008. – 245 с.
8. Пидкасистый П. Педагогическая технология. – Москва: Академия, 2012. – 276 с.
9. Rogers E. Diffusion of Innovations. – New York: Free Press, 2003. – 512 p.
10. UNESCO. Education in a Digital World. – Paris, 2020. – 210 p.
11. UNESCO. World Education Report. – Paris, 2015. – 184 p.
12. World Bank. Remote Learning and COVID-19: Lessons Learned. – Washington, 2021. – 95 p.
13. Smith J. Education, Tolerance and Religion. – Oxford: OUP, 2015. – 198 p.
14. Kaya A. Islamic Education and Secularism in Turkey. – Ankara: Bilim Press, 2017. – 204 p.
15. Yusuf A. Islamic Education in the Digital Era. – Kuala Lumpur: IIUM Press, 2017. – 198 p.

Рецензент: доктор исторических наук, профессор Абдырахманов Т.А.